

Gledališče kot vključujoča praksa T.I.P

Smernice za zvočni opis

Te smernice je pripravil profesionalni opisovalec zvoka Alastair Sill. Združujejo splošne smernice o tem, kaj je treba upoštevati in kakšen je pomen zvočnega opisa, ter podrobnejše informacije o postopku in načinu izvajanja zvočnega opisa.

ZVOČNI OPISI SO V ZADNJIH DVAJSETIH LETIH PREHODILI DOLGO POT.

LETA, ALI...

...še vedno je veliko ljudi, ki zanj še niso slišale_i - slabovidne_i in tudi gledališke_i delavke_ci. Vendar pa je veliko priložnosti za podjetja in prizorišča dogodkov, da sodelujejo z novim občinstvom in da vsi uživajo v novih izkušnjah, kar je res vznemirljivo. Zato ta dokument vsebuje uvod v zvočni opis, postopek, ki je z njim povezan, in nekaj smernic.

KAJ JE ZVOČNI OPIS?

TRADICIONALNI ZVOČNI OPIS

Tradicionalni, običajni zvočni opis je komentar, ki opisuje govorico telesa, izraze in gibe ter s pomočjo zvoka pojasnjuje produkcijo. Zvočna_i opisovalka_ec za dodajanje teh opisov uporablja naravne premore v dialogu. Pred predstavo je dotični ogled priložnost za slabovidne gledalke_ce, da spoznajo igralke_ce, raziskujejo kostume, scenografijo, rekvizite in svet predstave - vključno z različnimi glasovi likov. Pri tradicionalnem zvočnem opisu zvočna_i opisovalka_ec govori svoj opis v mikrofonski kabini, medtem ko predstavo spremlja iz zvočno izolirane kabine ali tehnične galerije. Slabovidni_e člani_ce občinstva opis poslušajo prek slušalk. To je lahko infrardeči sistem ali brezžični radijski sistem.

INFRA RED

BREŽIČNI RADIO

SENNHEISERJEVA APLIKACIJA MOBILE CONNECT

Podjetje Sennheiser je velik proizvajalec teh sistemov in v veliki meri zaseda trg. Sennheiserjeva nova aplikacija Mobile Connect je zasnovana tako, da ljudem omogoča dostop do zvočnega opisa prek telefona. Zvočna_i opisovalka_ec še vedno opisuje v živo prek mikrofona. Razlika je v tem, da poslušalka_ec prenese aplikacijo in poslušala opis na svojem telefonu samo s slušalkami.

Ta projekt je financirala Evropska komisija.

Ta publikacija [sporočilo] odraža le stališča avtorja in Komisija ni odgovorna za kakršno koli uporabo informacij, ki jih vsebuje.

USTVARJALNO VGRAJEN OPIS

Ni vam treba poslušati zvočnega opisa le prek slušalk. Opis je lahko vgrajen tudi v jezik predstave, tako da ga govorijo liki in ne zvočne_i opisovalke_ec. Liki lahko opisno komentirajo drug_a drugega_o ali govorijo o sebi ali občinstvu. Tako so na voljo različni pogledi in možnosti za vznemirljiva ustvarjalna odkritja, pri katerih je lahko udeleženo celotno občinstvo.

Da pa bi se vse to lahko zgodilo, ne glede na to, ali gre za tradicionalni ali integrirani zvočni opis, je pomembno, da sta zvočni opis in zvočna_i opisovalka_ec upoštevana od samega začetka, kot del procesa. To, da ga dodamo na koncu, ne pomaga nikomur.

POSTOPEK

Če je to v fazi raziskav in razvoja ali pred začetkom vaj in gre za novo pisno ali avtorsko delo, se lahko ponudi priložnost za vključitev opisa v jezik igre. Vredno je poiskati nasvet svetovalke_ca za zvočno opisovanje ali zvočno_ega opisovalko_ca. To lahko storite z glasom enega ali vseh likov ali z ustvarjanjem drugega lika. Vključitev zvočnega opisa v strukturo igre je v korist vseh gledalk_cev, ne le slabovidnih. Če gre za že obstoječi scenarij, še vedno obstaja možnost vključitve opisa v besedilo, vendar je treba upoštevati druge vidike, preden se odločite za to pot. Pomembno je, da imate na voljo vse možnosti in prepoznate, katera je najprimernejša.

Tradicionalni zvok je tudi zelo ustvarjalen - izbira pravih besed in sloga, ustreznega tona glasu... Kako bi bilo, če bi v zvočnem opisu uporabili dva glasova? Kako lahko zvočni opis odraža teme, občutke in vzdušje produkcije? Na primer, v predstavi Romeo in Julija, bi lahko bil en glas za Kapulete in en glas za Montekije?

NAVODILA

VLOGE IN ODGOVORNOSTI

Te lahko v naprej dogovorijo prizorišče in zvočna_i opisovalka_ec ter producent in zvočna_i opisovalka_ec. Vloge in odgovornosti se lahko jasno določijo.

ODGOVORNOSTI PRIZORIŠČA ALI ORGANIZATORJA

- zvočno izolirana kabina ali prostor za opisovanje z dobrim razgledom na oder in udobnim sedežem

Ta projekt je financirala Evropska komisija.

Ta publikacija [sporočilo] odraža le stališča avtorja in Komisija ni odgovorna za kakršno koli uporabo informacij, ki jih vsebuje.

- kabina za zvočni opis ne sme biti obremenjena s šumi, ki bi se lahko prenašali prek mikrofona.
- dovolj velika za pisanje zvočnega opisa, namizno svetilko in mikrofona (če ne uporabljate radijskih slušalk).
- Svetilka ne sme motiti nastopajočih ali občinstva. Če pogled na oder ni mogoč, uporabite barvni monitor z oderskim zvokom, ki je na voljo prek slušalk. Ali bo brezžični radijski signal dosegel dvorano, če bo uporabljen ta pristop?
- Scenarij je na voljo v tiskani in elektronski obliki.
- Snemanje produkcije..
- Vzpostavitev kontaktne točke za ogled z zvočno_im opisovalko_cem, da bo mogoče rezervirati vstopnice.
- Dodatno osebje pred vhodom, ki je na voljo za ogled na dotik in izvedbo z zvočnim opisom.
- Ali je mogoče med srečanjem in pozdravom / prvim dnevom vaj nameniti nekaj časa, da se zvočni_a opisovalec_ka pogovori o svoji vlogi v produkciji in da ima nekaj minut časa s člani_cami ustvarjalne ekipe? Režiser_ka, scenograf_inja in kostumograf_inja, oblikovalec_ka svetlobe, koreograf_inja.
- Zvočni opis bo vedno subjektiven opis dogajanja med ljudmi (na primer opis obrazne mimike), vendar bo prispevek ustvarjalne ekipe, vključno z igralkami_ci, ohranil avtentičnost in odpravil morebitne nejasnosti glede določenih trenutkov.

PRORAČUN

- Stroški zvočne_ga opisovalca_ke
- stroški opreme (stroški najema in razpoložljivost)

NAČRTOVANJE ZVOČNO OPISANIH PREDSTAV

- Zvočna_i opisovalka_ec mora imeti dovolj časa, da se lahko pripravi. To je odvisno od narave in zapletenosti produkcije. Za pripravo plesne predstave je na primer potrebno več časa kot za pripravo običajne gledališke igre.
- Preden gre brošura v tisk, se pogovorite z opisovalko_cem zvoka o času, ki je potreben za pripravo na oddajo.
- Domača produkcija s tri- ali štiritredenskim procesom vaj in dvotedenskim predvajanjem se zelo razlikuje od gostujoče produkcije z enotedenskim predvajanjem.

Ta projekt je financirala Evropska komisija.

Ta publikacija [sporočilo] odraža le stališča avtorja in Komisija ni odgovorna za kakršno koli uporabo informacij, ki jih vsebuje.

- Čas opisanih predstav - matineja in večer. Pomembno je, da imajo ljudje možnost izbire.
- Če ste prvič poskusili z zvočno opisano predstavo, se pogovorite z lokalnim občinstvom z okvaro vida in jih vprašajte, kaj menijo.

KONTAKTNA TOČKA ZA OPISOVALKO_CA ZVOKA

Pomembno je, da ima zvočna_i opisovalka_ec kontaktno osebo v gledališču (osebo, ki dobro pozna organizacijo in ima kontaktne podatke osebja gledališča). Ta oseba lahko poišče gradivo, potrebno za opis, organizira vstopnice za opisovalko_ca zvočnega opisa in odpravlja težave.

DATUM IN OPISOVALKA_EC STA DOGOVORJENA. KAJ PA NAPREJ?

- Na voljo je scenarij. V tiskani obliki in po elektronski pošti.
- Program, vključno s celotnim seznamom igralk_cev.
- posnetek predstave (ta je lahko na voljo vnaprej za gostujoče predstave ali z generalne vaje ali prve predstave).
- zvočna_i opisovalka_ec stopi v stik z gledališčem in organizira ogled predstave.
- Včasih je koristno gledati produkcijo z različnih zornih kotov, da dobite celotno sliko.
- Poleg tega ali namesto tega se lahko zvočna_i opisovalka_ec odloči, da bo svoje zapiske naredil_a v kabini za zvočni opis.
- Srečanje med zvočno_im opisovalko_cem in vodjo odra bo pomagalo pri načrtovanju dotične turneje.
- Srečanje z igralkami_ci, na katerem se pogovorimo o dotični turneji. Če to ni mogoče, lahko odrski vodja informacije posreduje igralkam_cem.
- Pogovor z vodstvenim oddelkom o ogledu na dotik in zvočnem opisu.

OPISOVALKA_EC ZVOKA PRIPRAVI SCENARIJ ZVOČNEGA OPISA.

Zvočni_a opisovalec_ka na podlagi zapiskov, ki si jih je ustvaril_a med ogledom predstave v živo in posnetka, sestavi svoj opis in izbere najprimernejše besede, ki mu_ji pomagajo ustvariti sliko.

DAN PRED PREDSTAVITVIJO ZVOČNIH OPISOV

Ta projekt je financirala Evropska komisija.

Ta publikacija [sporočilo] odraža le stališča avtorja in Komisija ni odgovorna za kakršno koli uporabo informacij, ki jih vsebuje.

Zvočna_i opisovalka_ec opravi suhi preizkus, ki ga posluša nekdo v občinstvu. To je tudi priložnost za preizkus opreme.

DAN OGLEDA NA DOTIK IN PREDSTAVITVE OGLASOV

- Zvočna_i opisovalka_ec pride približno 1 uro prej kot zaseba.
- Preverjanje sistema (tehnica_ik na voljo)
- Počakajte na prihod obiskovalk_cev.
- Ob koncu turneje, se slušalke testira in preizkusi.
- za tiste z ogledom z zvočnim posnetkom možnost, da pridejo in se usedejo pred ostalimi v občinstvu.
- Zvočna_i opisovalka_ec prebere uvod.
- Preverjanje uspešnosti zvočnega opisa v prvi polovici.
- Osebe pred vhomom v dvorano z rezervnimi slušalkami.

INTERVAL

Zvočna_i opisovalka_ec / v predprostoru, kjer preverja, ali je z občinstvom z zvočnim opisom vse v redu.

KONEC PREDSTAVE

Zvočna_i opisovalka_ec in / osebe pred dvorano prevzamejo slušalke in se poslovijo.

KAKO SE ZVOČNI OPIS UJEMA S PREOSTALIM PROCESOM?

Načrtovanje predstave z zvočnim opisom je pogosto na vrsti pozneje v času nastajanja, tako da ima zvočna_i opisovalka_ec dovolj časa, da si ogleda predstavo v dvorani in naredi zapiske v kabini za zvočne opisovalke_ce, posname predstavo / prejme posnetek predstave in pripravi scenarij (v tem času lahko vsa vprašanja naslovi na ustrezno_ega članico_a ustvarjalne ekipe).

OKVIRNA PREDSTAVA O POTREBNIH PRIPRAVAH:

a) 4 tedne vaj in 3 tedne predvajanja.

Ta projekt je financirala Evropska komisija.

Ta publikacija [sporočilo] odraža le stališča avtorja in Komisija ni odgovorna za kakršno koli uporabo informacij, ki jih vsebuje.

- Srečanje in pozdrav / prvi dan vaj - priložnost, da se predstavite, predstavite svojo vlogo in se pogovorite z ustvarjalno ekipo. Spodbudite igralke_ce in ekipo, da na Twitterju pišejo o predstavi z zvočnim opisom.
- Če bi produkcijska organizacija/prizorišče želela zvočni opis promovirati z zvočnim letakom/opisanim napovednikom, je to priložnost za pogovor z ustreznimi člani_cami produkcijske ekipe, na primer z oblikovalcem_ko zvoka. Zvočni_a opisovalec_ka po elektronski pošti prejme poročila o vajah, posodobitvah urnika - tako lahko presodi, kdaj bi bilo koristno, da bi produkcijo prišel_la pogledat.
- Na polovici obdobja nastajanja obiščite vaje / prve vaje. Naredite si nekaj zapiskov. O fizičnosti likov. Kako se liki premikajo? Odnosi med liki. Če vaje potekajo s scenografijo in kostumi, je primeren čas, da naredite nekaj fotografij.
- Prva / druga vaja - Zvočna_i pisovalka_ec spremlja dogajanje v dvorani.
- Konec prvega tedna - Zvočna_i opisovalka_ec opazuje in si dela zapiske v kabini za zvočno opisovanje / zadnjem delu dvorane. Pred predstavo / po njej se zvočna_i opisovalka_ec sreča s scenografino_om in si ogleda oder, se pogovori o turneji z ekrani na dotik in naredi nekaj fotografij.
- Sredi drugega tedna - opisovalka_ec zvoka posname produkcijo s primernega položaja / prejme posnetek produkcije.
- Zvočna opisovalka_ec za pripravo scenarija porabi približno pet dni / en teden, pri čemer ji_mu ostane še nekaj časa za suhe priprave / vajo z zvočnim opisom pred predstavo. Če se zvočna_i opisovalka_ec ni mogla_el osebno srečati z vodjo odra in igralkami_ci v času vaj, je koristno, če se lahko čas za to nameni pred predstavo (po možnosti čisto na začetku). Na tem srečanju lahko zvočna_i opisovalka_ec igralke_ce in scenografino_a na kratko seznaniti z dotičnim ogledom.

b) 4 tedne vaj in 1 teden predvajanja z zvočnim opisom, ki se začne v torek in konča naslednji torek (načrtovana predstava z zvočnim opisom je proti koncu predvajanja ali ob koncu tedna).

- Srečanje in pozdrav / prvi dan vaj - priložnost za predstavitev in pogovor z ustvarjalno ekipo.
- Na polovici obdobja vaj/prve vaje - Obiščite vaje. Naredite si nekaj zapiskov. Fizičnost likov. Kako se liki premikajo? Odnosi med liki. Če vaje potekajo s scenografijo in kostumi, je primeren čas, da naredite nekaj fotografij. To je lahko tudi dober čas za pogovor o ogledu pred predstavo (kaj je treba vključiti in se z igralkami_ci pogovoriti o tem, kako bo to potekalo).
- Zvočna_i opisovalka_ec gleda generalno vajo v ponedeljek / torek popoldne.
- Zvočna_i opisovalka_ec posname premierno predstavo / prejme posnetek premiere predstave. Če to ni mogoče, zvočna_i opisovalka_ec posname / prejme posnetek generalke.

Ta projekt je financirala Evropska komisija.

Ta publikacija [sporočilo] odraža le stališča avtorja in Komisija ni odgovorna za kakršno koli uporabo informacij, ki jih vsebuje.

- Zvočna_i opisovalka_ec pripravi scenarij z zvočnim opisom v sredo, četrtek in petek.
- Zvočna_i opisovalka_ec v soboto popoldne opravi suho/izkustveno vajo, zvečer pa pripravi opis. Odvisno od urnika predstav je vredno razmisliti o matineji z zvočnim opisom.

USTVARJANJE ZVOČNEGA OPISA

O ČEM JE TREBA RAZMISLITI:

- Manj je pogosto več. Veščina zvočnega opisa je v tem, da lahko besede omejite na to, kar je nujno potrebno. Ne pozabite, da je opis namenjen nekemu drugemu in ne vam. Neprestani naval besed je lahko premočan in odvrča pozornost od predstave, zaradi katere je oseba sploh prišla v gledališče.
- Gledalka_ec, ki vidi, je vpleten_a v svet igre. Oder ni več le oder (razen če je tako določeno zaradi narave uprizoritve). S tem v mislih je pomembno uporabljati pravo terminologijo. Liki se na primer ne pojavijo na "krilih". V svetu predstave ne obstaja sprednji in zadnji del odra. Nekateri izrazi se lahko uporabijo v uvodu, da se lažje opiše prizorišče in sceno, vendar se ne smejo ponoviti v samem opisu.
- Ko govorimo o uvodu, je ta uvod v opis zelo pomemben del "vzpostavljanja" sveta igre in same uprizoritve. Pogovori z režiserko_jem in oblikovalkami_ci so lahko zelo koristni. Kakšen učinek ima osvetlitev na ustvarjanje različnih vzdušij? Včasih je med predstavo težko opisati vse, zato s tem, ko prej pripravite prizorišče, posejete semena in omogočite, da se slike nato predstavijo same.
- Zgodba - na splošno velja, da so ljudje prišle_i gledat zgodbo in razumeti odnose med liki. Te odnose razberemo iz odzivov enega lika na drugega - obrazna mimika je izredno pomembna.
- Opisovanje obrazne mimike bo vedno izziv. Naloga zvočnih opisovalk_cev je opisati, kar vidijo, in ne razlagati čustev. Nekatere osnovne fraze in klišejske fraze so lahko zelo koristne, saj so takoj prepoznavne, na primer: "čeljust mu presenečeno pade". Zanimivo pa je, da nekatere_i gledalke_ci želijo natančno vedeti, kako se lik počuti. Kombinacija obeh je lahko dober način za rešitev problema - situacija vam omogoča razlago čustev, nato pa je treba opisati njihovo fizično podobo. Pogovorite se z občinstvom in preverite, kaj si o tem mislijo.
- Kako se lik premika? Za hojo obstaja toliko različnih besed! In to, kako lik hodi, veliko pove o njenem_govem trenutnem počutju. Način, kako se lik giblje proti drugi osebi, lahko pripomore k vzpostavitvi njenega_govega odnosa z njo. Ali se sprehaja ali se obrača, ali pluje ali se pretihotaplja? Vse to so stvari, ki jih gledalke_ci z vidom sprejmejo brez razmišljanja, vendar jim pomagajo pri razumevanju zgodbe. Ljudje z izgubo vida morajo imeti enake referenčne točke, da si lahko ustvarijo te slike.

- Opisi naj bodo v sedanjem času. Dogaja se tukaj in zdaj, zato želimo, da je občinstvo tukaj in zdaj ter doživlja dogodke, ko se dogajajo.
- Pomemben dejavnik je tudi ton glasu. Kako morate podati opis? Pri tem, kar govorite, morate biti zavzeti, sicer vas ljudje ne bodo želele_i poslušati. Vaš ton glasu mora biti v skladu s tonom in občutkom predstave - predstava za otroke se precej razlikuje od skrivnostnega umora Agathe Christie!
- Ne govorite preblizu mikrofona in če kašljate, ga utišajte! Enako velja, če se morate napiti vode. Treba je le vedeti, kako stvari delujejo, biti sproščen_a in uživati. Konec koncev ste vložili_e vse trdo delo, zdaj je čas, da uživate v tem, da ste del celote.
- In ko se besede popolnoma ujemajo in ujameš trenutek, se res tako počutiš - skoraj kot da si na odru, del predstave.
- To je intimna izkušnja, ko z nekom govorite prek mikrofona in v njeno_govo uho! Uživajte v priložnosti in jo čim bolj izkoristite.
- In če se odločite za integriran pristop, uživajte v razmišljanju o vseh razpoložljivih možnostih. Nekateri liki se lahko sami prilagodijo vlogi ali pa so vsi liki vključeni v opisovanje drug_a drugega_e. Kako bi bilo, če bi bil_e tajni_e policist_ke zvočni_e opisovalec_ke, ki bi z glasom svojega lika v radijski sprejemnik opisoval_e dogajanje, ki se odvija? Preglejte, kaj ponuja vaša produkcija, in iz tega izhajajte. Pomembno je, da si za ta odkritja vzamete čas in se prepričate, da se vsi strinjajo s takšnim načinom dela. Zabavajte se in tudi občinstvo se bo zabavalo!